

I n n b e r e t n i n g

om utgrävning på Björntvedt i Solum s.
og pgd., 1/7 - 5/8-1940

av

Sverre Marstrander.

I n n b e r e t n i n g

om utgravning på Björntvedt i Solum s.

og Dgd., 1/7 - 5/8-1940.

I. Gravfeltet og tidligere utgravninger.

Gravfeltet på Björntvedt er tidligere omtalt av Th. Winther i hans "Arkeologiske Undersøgelser i Bratsberg Amt 1 1879 og 1880". (Ab. 1880 s. 153). Det nevnes også av antikvar Nicolaysen § en av hans antikvariske notiser (Ab. 1897 s. 122). Foruten artikler i dagspressen fra tid til annen foreligger det videre (utrykte) innberetninger fra lektor Th. Bailestad (1930) og konservator Elv. S. Engelstad (1930).

Ingen av disse trykte og utrykte kilder gir imidlertid klare og konsise opplysninger om feltets størrelse. Under utgravningen ble det derfor foretatt en oppmåling av hele gravfeltet som viste at feltet var av adskillig større utstrekning enn de tidligere beskrivelser kunne gi inntrykk av.

Fra Björntvedtgårdene og sydover ned mot Klyve kan det sees spor etter en større grusavleirning, hvis høyeste del ligger noe under 30 m. kåten på kartet. Ved Björntvedtgården har denne karakteren av en *bjørkelig* grusbanke (med store sandtak), hvis sider skråner forholdsvis skarpt ned mot sletten som ubrukt og med ubetydelig senkning strekker seg bort til Sklenselvens fkr. De fleste Björntvedtgårdene ligger på skrånningen av denne grusbanken, bare enkelte småbruk (Hegna og Kåsa på planen) ligger på bankens høyeste, flate del.

Den største del av gravhaugene, og deriblant de tre største (nr. 1-14, 22-29) følger kanten av grusbankens høydeplata, en del finnes også på skrånningen og ved foten av denne. Fra de høyestliggende haugene har en, når ikke skogen stenger utsynet, et vidt utsyn over

den brede dalsetten langs Skienelven (f.eks. fra toppen av den store haugen nr. 12, se fot. 12-13), østover mot Borgestad og sydover mot Forgrunn.

En del av haugene ligger inne i tett skog (f.eks. 1-5) og sees ikke før en er tett innpå dem, to av de store haugene er derimot synlige på vid avstand, nemlig nr. 12 ("Korpahaugen") og nr. 23 ("Kjempehaugen" eller "Kjerkehaugen"¹⁾). Den tredje store haugen (nr. 2) ligger godt skjult inne i tett skog.

Gravfeltets utstrekning vil fremgå av vedlagte kart, hvor de enkelte haugene er forsynt med nummer som refererer seg til den følgende beskrivende gjennomgåelse.

1. Diameter 14 m., høyde 1,50 m. Helt utgravet, bare en ringformet voll står igjen. På østsid- den spor etter en grav ved foten av haugen.
2. Stor haug, diam. ca. 40 m., høyde 8,50 m. (om utgravning 1940, se nedenfor¹). Et stykke opp i haugens skråning gikk det fra vest en ikke sær- lig dyp sjakt inn mot centrum. (Fot. 2). Kjernen av haugen så dog ut til å være urørt. På nord- og vestsiden av haugen går det rundt foten av haugen en bred, tydelig grøft ca. 0,5 m. dyp og en 2-3 m. bred. På øst- og sydsiden går der- imot haugsidene direkte over i grusbankens skrå- ning. Gravhaugen ligger på en naturlig liten høy- de, hvis skråninger er skåret av slik at de danner en naturlig fortsettelse av haugens sider. (Fot. 1-7. Graven ved foten av haugen sees til høyre på fot. 1, en skvarell av Oldsaksamlingens tegner fru Mary Storm).
3. Diam. 6 m., høyde ca. 0,5 m. Helt ødelagt og ut- gravet til bunns.
4. Diam. 9 m., høyde omkr. 1 m. Den har en stor dyp grop i toppen som ser ut til å gå helt ned til bunnen.
5. Løngaktig haug, bredde 5,5 m., lengde 10 m. Har muligens opprinnelig vært kretsrund, men ser ut til å være ødelagt ved flere gravninger hvorun- der fyllen er kastet utover.

1) Jorudet nedenfor heter "Kjerkejordet".

6. Diam. 6 m., ubetydelig høyde. Av haugen står bare en lav ringformet voll tilbake.
- 6a. Ved anlegget av sanatoriet skal det ifølge snibruker Eilert Lauritzen være kjørt bort en haug under planeringen av gårdsplassen.
7. Ganske velbevart haug, 15 m. i diam., ca. 2 m. høy. I toppen en mindre grop. Den er tett tilvokst med grantrær og ligger lett synlig like ved innkjørselen til gårdsplassen på sanatoriet Iyngbakken. (Pot. 44).
8. Denne og de to følgende hauger er ganske lave og tett tilvokst med lyng og busker og derfor ikke lett å se. Diam. 7 m., høyde 0,5 m. Grop i toppen.
9. Liten flat haug, diam. 4,5 m., ubetydelig høyde, spor etter gravning i midten.
10. Som foregående, diam. 4,5 m., ubetydelig høyde, spor etter gravning i midten.
11. Noenlunde velbevart haug, diam. 17 m., høyde ca. 1,75. I toppen går en sjakt inn fra øst etter Ingebret Bjørntvedts utgravning i 1920-årene (se nedenfor). (Pot. 45).
12. Stor haug ifølge inspektør Chr. Hagen, Skien, kalt for "Korpehaugen"; tidl. formann hos konsul H. H. Holta, Marcus Olsens, Tolines i Solum hadde også hørt navnet "Torpehaugen". Den var før utgravningen tilegnetlatende urørt, bortsett fra at toppen var skrevet av slik at det var dannet et helt flatt, omtrent sirkelrundt platt ca. 10 m. i diam. (Pot. 8-38. Om utgravningen av haugen 1940, se nedenfor, avsnitt II).
13. Diam. 5 m., ubetydelig høyde, en grop i midten.
14. Diam. 15 m., høyde ca. 1,75. Før utgravningen 1940 (se nedenfor, avsnitt III) sås spor etter en grunn sjakt som gikk inn fra nord. (Pot. 39-41).
15. Høiene nr. 15-19 ligger inne i et skogholt ve 100 m. SV for sanatoriet "Iyngbakken".
15. Diam. 10 m., høyde ca. 1 m. Her ble det tatt uen mengde stein til utrusbygning for en del år siden. Sjakten går inn fra vest inn til kjerne av haugen slik at bare en ringformet voll står tilbake. Under gravningen skal det være funnet potteskår.

16. Diam. 10 m., høyde ca. 1 m. En sjakt går inn fra nordvest til midten av haugen, som synes å være utgravet til bunns.
17. Lengaktig haug, bredde 7,5 cm., lengde 10 m., høyde ca. 0,75 m. I midten en stor avlang grop som ser ut til å gå ned til bunnen av haugen.
18. Diam. 7 m., ubet. høyde. Haugen er nå knapt synlig og består bare av en lav kretsformet voll.
19. Diam. 10 m. Haugen hever seg bare ubetydelig over jordmønnet. Noen spor etter gravning kan ikke sees nå.
20. Kalles for "Tollskåttan". Den ligger midt ute på jordet på en bakkekam og ervtett tilvokst med furu (toll) og løvtrær. Diam. 18 m., høyden ca. 2 m. Haugen har nå en flat topp. En kan ikke se spor etter gravning. (Pot. 47-49).
21. Nå sløffet. Den lå ikke nord for "Tollskåttan" og var omkring en 15 m. i diam. Det skal etter hva gårdbruker Ole Thommesen Bjørntvedt forteller, være kjørt bort slukert 100 lass stein av alle slag herfra. Inne mellom steinene lå det krukkebrott. Dette skal være gjort for en 30-40 år siden. Knnå kan det sees en svak forhøyning på stedet.
- 21a. er uten tvil en naturlig forhøyning. Den er lengaktig (ca. 20 m. lang) og glir helt jevnt over i terrenget omkring. (Pot. 46).
22. Diam. 10 m., høyde nær 1 m. I toppen en grunn grop, men forøvrig vel bevert.
23. Den tredje storhaugen på feltet "Kjempehaugen" eller "Kjerkehaugen" (jordet nedenfor kalles "Kjerkejordet"). Diam. ca. 35 m., høyde ca. 3 m. En stor, dyp sjakt går inn fra haugens nordre kant til centrum av haugen, hvor den utvider seg slik at den nærmest har form som et krater. Utgravningen omtalt i Ab. 1880 s. 153 sikter antagelig til denne haugen. Også folk i egnen vet å fortelle om flere gravninger her (se nedenfor) (fot. 45).
24. Diam. 5 m., ubetydelig høyde, en rund grop i midten.
25. Diam. 5 m. ubetydelig høyde. Spor etter gravning.
26. Diam. 9 m., høyde ca. 1 m. Det har vært gravet i toppen.

27. Diam. 5,5 m. ubet. høyde. I midten en svlang fordykning, hvor det sees fullt av stein i bunnen og i sidene.
28. Diam. 7,5 m., ubet. høyde. Haugen ser ut til å være bygd av jord og stein. Spor etter fotkjede. En grop i midten.
29. 7,5 m. i diam., høyde 0,5 m. Flere steder ser en dype gropen etter gravning. Haugene 23-29 ligger inne i et åpent skogholt med løvtrær og litt nåletrær. Fra veien ser en bare "Kjempehaugen" (nr. 25) ca. 100 m. sønnenfor denne gruppen. ligger
30. På Ømslands eiendom, en regelmessig, kretsformet forhøyning ute på jorden, nå en del utjevnet på grunn av overpløyning. Av eleren her den, likesom den flg., alltid vært ansett som gravhaug. Diam. ca. 20 m., høyden omkr. 1 m.
31. Ute i åkeren, men nærmere veien på samme eiendom, overpløyet likesom den foregående. Diam. 8 m., høyde omkr. 1 m.
32. Støvfet haug. Den lå ifølge fru Askedalen på Kåsa, ca. 30-40 m. syddst. for husene på gården
33. Støvfet haug. Ifølge Ole Thommesen, Bjørntvedt lå den rett overfor Ømslands gård (se kartet), ca. 150 m. sydvest for Ole Thommesens gård, på toppen av en bakkekam. Den skal ha vært ca. 15 m. i diam. Sivert Thygesen, far til fru Thea Askedalen på Kåsa, grov her for ca. 70 år siden og fant da en bronsekjele med brente ben, ring, spyd, sverd, 2 skålformete spenner m.v. Den ene av disse spenner er det antagelig som kom inn til Oldsaksamlingen i 1901 (G.20305). Senere tok Thomas Bjørntvedt (far til Ole Thommesen) bort røyssen i midten av haugen og lå den ut til åker. (Fot. 50). (SmI. Winthers Imberetning i Ab. 1880 s. 154).
- Det vil i det hele sees at feltet i tidens løp er blitt ganske hårdt hjemsókt. Så godt som hver eneste haug bærer tydelige spor etter gravninger, til dels så omfattende at det av flere bare er en lav ringformet vull tilbake.

En del gravninger fra nyere tid fikk

Jeg rede på ved samtaler med folk i bygden. Samtidig noterte jeg meg den temmelig sparsomme tradi-

sjon og de fortellinger forøvrig av interesse som jeg hørte i forbindelse med Bjørntvedtgravfeltet.

Det går det sagn i bygden at det ligger en rikdom til byrre Bjørntvedt (Ømslands, Slettebergs og Olav Bjørntvedts gårder, se kartet).

Det ble også fortalt at det ligger en dronning i den store midtre haugen (nr. 12) og en konge i den store nordre haugen (nr. 2).

Tidligere formann hos Holta & Co., Marcus Olsen, Polines, fortalte meg at der hvor Eilert Lauritzens gård nå ligger (på kartet: Hegna) var det en stor dam som en i gamle dager ofte brukte som vannreservoarer på gårdene før pompenes og vannledningenes tid. Ikke ved siden av var det en brønn. Muligens mente han lå nettopp den eldste gården her fremme på kanten av den store grusbanken, med merkene vendt mot sydøst ned mot slettene omkring Skienselven. Her oppe er merkene bedre beskyttet mot frost og kornet modnes tidlig. Det er interessant å legge merke til at vi i så fall ville ha en parallell til forholdene på østsiden av Skienselven, hvor gårder med eldre navnetyper ligger på toppen av høydedraget som går langs med elven, mens gårder med yngre navnetype ligger i skråningen av høydedraget nærmere elven. Særlig instruktive er to navnepar nemlig Borge og Men på toppen av høydedraget, svarende til Borgestad og Kenstad Lenger nede nærmere elven.

Marcus Olsen nevner videre at før i tiden gikk veien fra munningen av Skienselven opp til Fjærestrand og videre til Telemarkbygdene over Bjørntvedt. Veien gikk altså fra Lebelle og Knardalstrand over Rugtvedt og Bjørntvedt, opp gjennom den lille dalen ved Kåsa over åsen nær røyssene, forbi Solum kirke og over "Gjelterbyggen" ned til Fjærestrand.

Et par opplysninger tyder på at gravfeltet tidligere omfattet flere hauger enn *Øi* har kunnet konstatere. Marcus Olsen fortalte nemlig at det også på den nederste

(den betligste, helt nede på sletten) Björntvedtgård (eier gartner Pimme) skulle ha vært noen hauger som ble jevnet ut. Videre nevner han at hans bror på sletten nedenfor Björntvedt-haugene har funnet Lerkar i noen ganske små hauger (noen av haugene i skogholtet nr. 16-19 ?).

Om den store haugen nr. 2 forteller fru Thea Askedalen, nå 70 år, født på Kjøsa (se kartet) og alltid senere bosatt der, at den tidligere hadde flat topp like- som den store midtre haugen. Sjaktan som fantes her før vår utgraving begynte, skulle da stamme fra forholdsvis ny tid.

Om den samme haugen forteller den ca. 65 år gamle Fru Björntvedt (mor til Olav Björntvedt, på hvis grunn en stor del av haugene ligger, og gift med den tidligere eier Johan Björntvedt), at to av hennes manns fettere Theodor Björntvedt og Karl A. Bukta grov i den store haugen bak senatoriet (nr. 2). Her fant de etter sigende en 2-3 jern- Ejenstander, deriblant et sverd. Dette hendte for mer enn 50 år siden. Johan Björntvedt har fortalt dette til sin kone, som igjen har fortalt meg det. Konsul Holta mener imidlertid at det er funnet i en av de mindre, nå ruinerte haugene omkring den store haugen (nr. 2).

Om haug nr. 11 forteller fru Björntvedt at sømme- ne Ingebret og Anders Björntvedt grov i den i begynnelsen av 1920-årene. I centrum av haugen fant de da restene av et oppmurt steinkammer. Deikkhellene var borte og i bunnen av graven lå bare kullbiter og noen krukkeskår. Disse to skal også ha begynt å grave i den store haugen ved siden av (nr. 12).

Om denne haugen forteller Inspektør Chr. Hagen, Skien, at den kaltes "Korpelhaugen", et navn som i hvert fall bruktes den gang Gråtemoen var ekserserplass og haugen imidlertid som et viktig punkt i stridsøvelsene. Folk på stedet brukte ikke dette navnet nå.

Formann Marcus Olsen hadde også hørt navnet "Korpelhaugen".

Fru Askedalen forteller at Johan Björntvedt (far til Olav, Ingebret og Anders Björntvedt) skal ha gravet i den store haugen eller en av de små i nærheten for flere år siden. Han skal ha funnet noe som "lignet en melkeringe" (formodentlig restene av et av de små trespann som ofte finnes i folkevandringsstidsgraver.). Johan Björntvedt skal ved flere leiligheter ha funnet krutkesker o.l. i andre hauger på feltet.

Inntil ca. 1900, forteller Olav Björntvedt, vokste det tett, stor skog på haugen og i trakten omkring. Skogen bestod av usedvanlig stort og fint tømmer. Etter at denne skogen ble hugget, kan en med sikkerhet si at haugen ikke er rørt, bortsett fra den nevnte planeringen på toppen som Olav Björntvedts brødre, Ingebret og Anders foretok i 1920-årene.

Disse to hadde visstnok egentlig tenkt å grave ut haugen, men da gravningen ble stoppet, foretok de en planering slik at haugen fikk det platset på toppen som den hadde da utgravning begynte.

Om dette forteller Ingebret Björntvedt, den ene av de to som var med på dette, at den høyeste del av toppen før planeringen fant sted, var ca. 1 m. høyere enn platset nå er. I sydvest fikk det inn en stor grop som stammer fra en tidligere utgravning. Nivået for denne forsenkningen kunne under utgravningen av haugen (se nedenfor) følges i haugfyllen som en svart stripe og et søkk etter sjakten kunne fremdeles sees i platsets vestre kant. Det er mulig at denne gamle gravningen har gått langt ned i haugen. Han hadde aldri hørt at det var funnet noe i denne haugen.

Th. Winthers beretning i Ab. 1880 s. 153 ff. om en utgravning på Björntvedt av fire privatfolk fra Skien sikter uten tvil til den store "Kjempehaugen" eller "Kjerkehaugen" (nr. 23). Ved denne anledning grov man inn en sjelt fro sydøst og støtte i centrum på et mektig steinlag på bunnen, og derover et tynt lag med

kull og brente ben, men ingen oldsaker.

Formann Marcus Olsen forteller imidlertid at det skal være funnet "den øverste delen av en kjele" da noen folk fra Skien grov der. Ved samme anledning fortalte han hadde Hans Dahle fra Sauda som den gang gikk på seminaret på Klyve gravet ned en kasse med forskjel- lig skrot i haugen for å narre utgraverne.

Fredrik Abrahamsen, Vedrett ved Skien, nå 85 år gammel, har for ca. 45 år siden vært med på gravning i en av de store haugene. Den var lett synlig fra veien, hvilket passer for Kjempehaugen, men ikke for "Korpahaugen" (nr. 12), som ligger ca. 100 m. nedenfor veien og den gang var omgitt av tett skog. En av dem som grov hadde vist ham sjakten og der så han på bunnen en steinliste. Hva som ble funnet, kunne han ikke si noe om.

Fru Björntvedt forteller at to fettere av hennes mann Johan Björntvedt, nemlig Theodor Björntvedt og Karl A. Bultha, grov i denne haugen for mange år tilbake, men ingen kjemner til at det ble funnet noe.

Senere, for en 75 år siden grov Jonas Björntvedt i haugen. Han fant den kassen som Hans Dahle (se ovenfor) hadde gravd ned i 1880. Forøvrig fant han ikke noe.

Om haug nr. 72 forteller fru Thea Askedalens at den lå en 70-40 m. sydøst for Askedalens. I midten lå det en steinrøys. Det ble ikke funnet noe, da den ble kjørt vekk.

Endelig har fru Askedalen gitt en beretning om sin fars gravning i haug nr. 77, som i det vesentlige bekræfter hva Ole Thommesen Björntvedt forteller (se ovenfor). I midten av haugen lå en røys, i denne fantes en bronsekjele med brente ben, et sammenbøyd sverd, en spydspiss og to ejenstander som etter beskrivelsen må være to skålformete spenner som satt inne i hverandre. (I Winthers beskrivelse Av. 1880 s. 154 kalt "to sammenlagte hølvkugleformete kronaskopper". Den ene av dem er formodentlig O. 20505).

En del av det materialet som fra tid til annen er kommet frem ved disse tilfeldige gravninger har funnet veien til museene.

I Universitetets Oldsaksamling foreligger det et gravfunn fra eldre jernalder funnet sommeren 1880 i en gravhaug på Bjørntvedt. Av den tidligere nevnte beskrivelse, Ab. 1880 s. 154, fremgår det at funnet må stamme fra en av de mindre hauger i gruppen ved sanatoriet "Iyngbakken" (nr. 1-14). Mermere funnoplysninger foreligger ikke. Det består av:

- a) Staver av et lite trespann med bronsebeslag, har vært 7,8 cm. høyt (C. 10095).
- b) Små stykker av flere Lerkar, et blomsterpotteformet med jernbånd omkring randen, et tynt velbrent orneret kar av typen Rygh 369, delvis svartet. Endelig et tynnere, velbrent kar (C. 10096).

- c) Fragmenter av klitt til trekar (Rygh 380).
- d) Forrustet jernfragment.

I 1901 kom det inn en skålformet bronsepenne fra vikingetiden (som Rygh 648) fra Bjørntvedt (C. 20305) Den skulle være funnet i en haug sammen med en kjele av bronse og mange ornamenterte beslag. (Se ovenfor under haug nr. 33).

I Ryksmuseet for Telemark og Grenland (Skiens Museum) fant jeg ved min gjennomgåelse av den forhistoriske avdeling sommeren 1940 følgende funn fra Bjørntvedt:

Grovt forarbeidet Lerkar nærmest av typen Rygh 365, men med skarpt profilert buklist. Høyde 20 cm. (Skiens Museum = S.M. 882).

Slid av jern med forholdsvis bredt blad som Rygh 143. Kordelengde 13,9 cm. (S.M. 393).

Gravfunn bestående av en bronsefibula, en liten, ikke helt lukket ring (del av en spenne) og en liten spenne av bronse. Fibulaen daterer funnet til senere del av eldre romersk tid (2. årh.). (S.M. 390-392).

Kar av tre med to hanker, hullt ut av en utvendig

Forkullet trestøkke (S.M. 2511) funnet "under jorden" sammen med en urne av sort masse, bøyd og forbrent". (S.M. 884).

Noen klumper av brent leire (S.M. 2510)

Videre kan nevnes noen nå forsvunne funn:

Et bøyd sverd som var helt oppsmuldet.

(S. M. 885).

Fragmenter av et lerkar av typen Sophus Møller: Ordning av Danmarks Oldsager, fig. 292, og

Et spinnehjul av bronse, lerkaret og spinnehjulet ble funnet under en steinsetning inne i en haug. (S.M. 2524).

Fragmenter av et ornert lerkar. (S.M. 388).

Selv om det nå ikke er mulig, på grunn av manglende funnopplysninger, å konstatere i hvilke hauger på Bjørntvedt funnene er gjort, må det i hvert fall stamme fra Bjørntvedt-gravfeltet og må dermed være av betydning for bedømmelsen av hele feltets karakter.

Funnet S. M. 2556 som består av en ring, en knapp av en liten folkevandringsfibula og et lite bulket og opprevet stykke av en tynn bronseplate (av en kjele), er funnet på Kongerød ved Bjørntvedt, og stammer altså ikke fra det gravfeltet vi har beskjertiget oss med.

Så vel Universitetets Oldsaksamlings bestyrer, professor A. W. Brøgger, og formannen i Styret for Fylkesmuseet for Frelsmark og Grenland, konsul H. H. Holta, hadde gjennom lengre tid vært sterkt interessert i en mere inngående faglig undersøkelse av dette store gravfeltet, særlig av dets storhauger. En utgravning av disse ville imidlertid kreve så pass store summer at det var utførlig innenfor rammen av Oldsaksamlings ordningre forholdsvis beskjedne undersøkelsesbudsjett. Imidlertid meddelte konsul H. H. Holta i brev av 25. november 1939 at han stillet kr. 5000.00 til disposisjon for arkeologisk undersøkelse av en eller flere av gravhaugene på Bjørntvedt i Solum med etterfølgende vitenskapelige

gen måtte gi anledning til. Utgravningsplanene kunne dermed realiseres og undertegnede ble overdratt oppgaven.

Undersøkelsene fant sted i tiden 1. juli - 12. august. Som fotograf og assistent deltok Oldsakssamlingens preparant Louis Smedstad. I tiden 8. - 20.

juli assisterte Oldsakssamlingens tegner fru Mary Storm.

I forbindelse med undersøkelsene ble det foretatt forskjellige befaringer, bl.a. av et gravfelt på Døvik i Eidanger, på Lerstang sammesteds, på Bjønnes sammesteds. På Røra i Eidanger og Sjøve i Holla ble det avhentet oldsaker. Endelig ble det etter at utgravningen på Bjørntvedt var avsluttet, foretatt en utgravning av en heller på Håøya og i Eidanger og utført helleristningsundersøkelser i Gjerpen. (Se de enkelte innberetninger om dette).

På Bjørntvedt begynte den første av arbeiderne 2/7, 2 nye ble inn tatt 5/7, der etter en 8/7 og en 11/7, slik at det i tiden 11/7 - 27/7 ble arbeidet med en styrke på 5 mann. Deretter sank tallet, slik at vi i tiden 29/7 - 3/8 arbeidet med 4 og i tiden 5/8 - 10/8 med 3 menn. Utgravningen ble avsluttet i løpet av 12. og 13. august, da det ble utført etterarbeider med et par menn.

111 oppbevaring av redskaper, papir m.v. ble det satt opp et ganske enkelt skur (ca. 2 x 2 m.), som også gjorde tjeneste som kontor, hvor alt tegne- og skrivearbeide samt administrasjon forøvrig, ble utført.

II. Utgravningen av haug nr. 12 ("Korpehaugen").

Sammen med konsul Holta besøkte jeg gravfeltet 1. juli. Som det allerede var foreslått av professor A. W. Brøgger, fant også vi det mest fordelaktig å begynne undersøkelsen med en utgravning av den midtre storhaugen nær Olav Bjørntvedts gård. Haugen ligger skråret på kanten av den grusbakken som er nevnt ovenfor, med vid utsikt over Sklenselvdalen. På toppen av haugen er det som nevnt ovenfor et helt flatt, omtrent kreter rundt platt, ca. 10 m. i diam. Skråningene, særlig syd- og sydsøstresiden er bevokset med nåletrær og lyng. (Not. 8-15). Det kunne ikke berettes om tidligere gravninger i haugen, og der var før utgravningen begynte heller ikke noe spor etter at en sånn var gjort. Selv om det nok kunne tenkes at en og annen hadde forsøkt seg som det synes å fremgå av de opplysninger som er samlet ovenfor, var det rimelig å tro at haugens anseelige dimensjoner ville ha hindret de fleste i å trenge inn til kjernen med gravanlegget.

Det ble denne og den følgende dag, 2. juli, truffet forskjellige forberedelser til utgravningen: Innløsning, utlån av forskjellig arbeidsredskap som velvilligst ble stillet til disposisjon av Relemark Fylkes Veivesen og ansettelse av arbeidere.

Det ble først ryddet en del trær og busker på den sydsøstlige skråningen av haugen, hvor sjakten skulle føres inn. Vi var på forhånd blitt enig med eieren, Olav Bjørntvedt, om hva som skulle tas. Der nest ble det satt opp 7 rekker av pelar, hvor rekke på 6 stykker, med 5 meters mellomrum, slik at hele haugen ble overspennet med et kvadratnett. Da pelene var satt opp, begynte vi oppmålingen og nivelleringen av haugen. Pelen i kvadratnettets sydlige hjørne, hvor terrenget ligger lavest, ble valgt som 0-punkt. Dette arbeide opp tok også den følgende dag (4. juli). Ved nivellerikker ble ved hver pel punktets høyde i forhold til 0-punktet

beregnet. På den måte kunne vi fra linjen 00 - VI0 kon-
struere tverrprofiler over hele haugen med 5 m.s mellom-
rum, og på grunnlag av disse profiler kunne så videre
kåtene med 1 m.s høydeforskjell tegnes inn på planen.
Etter denne oppmålingen skulle haugens diameter være ca.
30 m., og høyden temmelig nøyaktig 7 m. (regnet i forhold
til 0-punktet).

De enkelte punkters høyde var følgende:

Standpunkt I 1 haugens sydøstre skråning:

Avlest 3,90
Kalkørthøyde 1,26
 Høyde over
 0-punkt 2,64

Punkt	Kalkørthøyde over 0-punkt	Avlest	Høyde over 0-punkt
I 0	3,90	3,56	0,34
II 0	3,90	3,10	0,80
III 0	3,90	2,61	1,29
IV 0	3,90	2,58	1,52
V 0	3,90	2,45	1,45
VI 0	3,90	2,50	1,40
I 5	3,90	2,49	1,41
II 5	3,90	1,74	2,16
III 5	3,90	1,00	2,90
IV 5	3,90	0,88	3,02
V 5	3,90	1,28	2,62
VI 6	3,90	1,82	2,08
VI 10	3,90	1,22	2,68

Standpunkt II på platået på toppen av haugen.

Bekreftede.

Standpunkt I's høyde over 0-punkt 2,64

Avlest 4,87

Kalkørthøyde 1,06 3,81

Standpunkt II's høyde over 0-punkt 6,45

Punkt	Klikkerthøyde over 0-punkt	Avlast	Høyde over 0-punkt
IV 10	7,51	2,35	5,16
V 10	7,51	3,63	3,88
VI 15	7,51	4,40	3,11
VI 20	7,51	4,68	2,83
VI 25	7,51	5,40	2,11
VI 30	7,51	6,00	1,51
V 15	7,51	2,66	4,85
V 20	7,51	2,93	4,58
IV 15	7,51	0,54	6,97
IV 20	7,51	0,38	7,13
III 15	7,51	0,65	6,86
III 20	7,51	0,54	6,97
III 10	7,51	2,04	5,47
II 10	7,51	3,11	4,40
II 15	7,51	1,83	5,68
II 20	7,51	1,29	6,22
II 25	7,51	2,58	4,93
II 30	7,51	4,40	3,11
III 30	7,51	4,20	3,31
III 25	7,51	1,57	5,94
IV 25	7,51	2,25	5,26
IV 30	7,51	4,67	2,84
V 30	7,51	5,34	2,17
V 25	7,51	4,15	3,36
I 25	7,51	4,01	3,50
I 30	7,51	5,08	2,43
0 30	7,51	5,25	2,26
0 25	7,51	5,13	2,38
I 20	7,51	3,30	4,21
I 15	7,51	3,52	3,99
I 10	7,51	4,80	2,71

Standpunkt III ved foten av haugen på sydsiden.

Bakslakte til 0-punktet.

Avlest 2,66

Klikkerthøyde 1,23

Høyde over 0-punktet 1,43

Punkt	Klikkerthøyde over 0-punkt	Avlest	Høyde over 0-punkt
0,5	2,66	2,01	0,65
0,10	2,66	1,25	1,41
0,15	2,66	0,59	2,07
0,20	2,66	0,22	2,44

Ved hjelp av høydene kunne så haugens katter leg-

regelmessig kretsrund, men noe oval.

5. juli

I haugens sydøstre skråning ble det stukket ut en sjakt, hvis bredde ytterst er 3,5 m. og med tilvoksende bredde innover i haugen (se plamen). Her ble så det første spadesstikk tatt. I sjaktens begynnelse ved foten av haugen bestod jordmonnet av en meget tørt og løs sand "så løs at det var som om den nyllig var knustet igjen". At sanden her virkelig var en del ombartet fremgikk av et det i overflatelaget lå en del teglstenbrokker av temmelig ny dato.

Ved arbeidstrødens slutt var en allerede kommet et par meter inn i sjakten. En kunne allerede nå tydelig se at haugen måtte være bygget på en naturlig forhøyning. I munnen av sjakten finner en et sterilt sandlag av en sterk brungul farge - en sandart som også finnes igjen annetsteds i trakten. Derover kommer så et smalt mørkt lag som uten tvil betegner den opprinnelige overflatens humuslag; over dette påfylt sand og grus ofte av temmelig grov konsistens. Under overflatelagens var sanden fastere og tettere, og det var intet bestemt som tydet på tidligere gravninger. Dette viste seg ennå tydeligere lenger innover i sjakten, idet sanden lå i tydelige urørte skikt som synes å måtte være dannet under den opprinnelige haugsetting.

Snittet i sjaktens bakre vegg så ved den første arbeidstødens slutt slik ut.

Skisse 1.

6. juli

Sjaktens bakvegg ble pusset og fotografert. Snittet ligger her 6,5 m. fra inngangen, men viser de samme lag som skissen ovenfor. (Fot. 16)

8. juli

I sjaktens nordre sidevegg kunne en tydelig følge det gamle humuslag som en mørk, ca. 10 cm. bred stripe, stigende innover mot centrum av haugen. (Fot. 17, skisse 2).

Skisse 2.

Det vil imidlertid sees at den mørke stripen kutes av og forsvinner nær kanten av haugen. Da det vanskelig kan være noen tvil om at den gamle jordbakkens hadde avsatt spor, hvis den overhodet hadde vært bevart, ligger det nær å tro at den er fjernet under oppbyggingen av haugen. Antagelig er høyden som haugen hviler på, tildannet etter dennes omkrets slik at gravhaugens sider fortsetter i en skråning som er skåret ut i den naturlige bakken.

Skematisk fremstilt kan dette tenkes å være gjort slik.

S k i s s e 5.

Santidig som en oppmådde å Gjøre haugen en del større ved forholdsvis lite arbeide, fikk en på en lett-vint måtte jordmasser till påfylling.

9. juli
På planen ble tegnet inn en del detaljer og enn videre tegnet et snitt av haugen. Ca. 7 m. fra inngangen av sjakten begynte vi å grave innover i en "Øvre etasje" hvis nivå ligger ca. 1,75 m. høyere enn gulvet i nedre etasje. (sml. fot. 16,17).

10. juli
Det første funn var to stkr. bensplinter (se plannen).

Pel IV 15 høyde over 0-punkt	6,97
Bensplintene ligger	<u>2,60</u> lavere
Bensplintenes høyde over 0-punkt	4,37

11. juli
Med den Øvre etasjen kom vi 15 m. innover, regnet fra sjaktens inngang (fot. 16, 17). Fyllen består av uregelmessige lag av rødlig og grå sand, blandet med grus og ofte med større og mindre kuppelsteiner. Den rødlig-brune sanden gjenfinnes i grunnen under hauger, derimot kommer den grå sanden først igjen i et område øst og syd for haugen (f.eks. i det store sandtaket avsatt på karbetet etter gravfallet). Den grå sanden er da formodentlig ikke tatt i haugens umiddelbare nærhet, men må være hen-

tet et stykke borte.

12. juli

Bakre vegg i øvre sjakt nærmer seg 20 m.--

13. juli

Linjen fra sjaktens inngang. I løpet av neste dag ble det gravet inn til 20 m.--linjen slik at hele den centras-
le del i sjaktens øvre etasje var gravet ut. Øverst til
venstre i bakre vegg kom det tydelig frem en svart stri-
pe som formodentlig danner det tynne overflatelaget i
en gammel sjakt i haugens sydlige og sydvestlige del.
Sjaktens øvre etasje sees ferdig utgravet på fot. 20,
den svarte stripen kommer tydelig frem på billedet av
sjaktens bakre vegg. (Fot. 21, sml. skisse 4').

S k i s s e 4 a, b

Jorden over den svarte stripen er formodentlig påfylt ved Anders' og Ingebrgets planering i 1920-årene (se s.). Det er mulig at denne gamle sjakten er det synlige spor etter en graving som er gått temmelig langt ned i haugen. Sandlagene under den svarte stripen synes ikke å ligge vrørt som ellers i haugen. Her og der sees små svarte flekker i sanden bestående av mørk jord som formodentlig stammer fra det opprinnelige humuslaget på overflaten, som er idelagt og blandet med sanden un-
der en tidligere graving.

15. juli

Om formiddagen ble det i fyllen på bunnen av sjakten, nær del III 20 funnet en liten svart kule. Den var meget lett, den var skjor og kunne flises i stykker med en kniv. Ble den oppvarmet gikk den over til en plas-
tisk masse som lot seg forme. Det må være en liten klump med bek.

Det ble nå tatt et bunnnivelllement av gulvet i nedre og øvre sjakt.

Høyde over

Punkt	Kilkerthøyde over 0-punkt	AVlest	0-punkt
IV 0	2,97	1,56	1,41
IV 1	2,97	1,53	1,44
IV 2	2,97	1,43	1,54
IV 3	2,97	1,30	1,67
IV 4	2,97	1,17	1,80
IV 5	2,97	1,03	1,94

Kildkerthøyde

Punkt	over 0-punkt	Avlest	Høyde over 0-punkt
IV 6	2,97	0,91	2,06
IV 7	2,97	0,79	2,18
IV 7,75	5,12	1,32	3,80
IV 9	5,12	1,17	3,95
IV 10	5,12	1,00	4,12
IV 11	5,12	0,95	4,17
IV 12	5,12	1,00	4,12
IV 13	5,12	1,02	4,10
IV 14	5,12	0,96	4,16
IV 15	5,12	0,88	4,24
IV 16	5,12	0,85	4,27
IV 17	5,12	0,79	4,33
IV 18	5,12	0,73	4,39
IV 19	5,12	0,66	4,46

VI avsluttet deretter gravningen i øvre sjakt og begynte så å grave innover i nedre sjakts nivå langs det gamle humuslag i bunnen, men uten foreløpig å røre dette, i overflaten av dette svarte laget som innover mot centrum ble sterkt oppblandet med askejord, ble det mellom 7 og 10 m.-linjen (regnet fra sjaktens inngang) funnet flere benpinner, de fleste så små og skjøre at det ikke var mulig å ta dem opp.

16. juli

Under denne del av gravningen ble det særlig tydelig at humuslaget stiger ganske sterkt i sjaktens ytre del fra den venstre (søndre) sjaktvegg til den høyre (nordre) sjaktvegg. Høydeforskjellen er opp til 1 m. (små. fot 16).

S k l s s e 5.

I løpet av dagen kom vi helt inn til bakre vegg av sjakten etter hele tiden å ha fulgt overflaten av det gamle humuslaget. Mellom "grubben" (se planen) og nordre sjaktvegg dannet humuslaget en omtrent plan flate, som det var rimelig å tenke seg som den opprinnelige bakkens høyeste del. En senere utvidelse av sjakten bekreftet at fra denne flaten hadde bakken skrånnet ned til alle kanter. I den del av haugfyllen som ligger nærmest over det gamle humuslag, fantes bare enkelte spredte trekallostumper og spredte spor av askejord uten

forbindelse med bestemt lag. Det kunne ikke påvises slike tegn på tidligere innbrudd som skulle ha nådd inn til kjernen av haugen.

Det ble etter dette klart at det ville være liten chance til å finne noe større gravenlegg med steinkiste.

17. juli

Det ble lagt rutenett i bunnen av sjakten, og rute for rute innover ble så det gamle humus- og askejordlaget gravet ut.

Som utgangspunkt for målingene ble det studdet ut en linje i sjaktens lengderetning, parallell med 0-linjen og 18 m. fra denne.

Mellom 13 og 14 m. pelen på denne linjen fantes en ubearbeidet flintskive. (Plint 1. på planen).

Nivelllement.

Klikkerthøyde over 0-punktet	4,29
Avlest	<u>0,80</u>
Høyde over 0-punktet	<u>3,49</u>

I haugfyllen ble det funnet en høstetann.

Flere benemuler som med en gang smuldret bort når de ble tatt opp, ble funnet i ruten mellom 11 m. og 12 m.-pele, 3 m. til venstre (se planen).

Klikkerthøyde over 0-punktet	4,29
Avlest	<u>1,47</u>
Høyde over 0-punktet	<u>2,82</u>

I den indre del av sjakten nær 17 m. pelen fantes et stort stykke trekul (trekull nr. 1. på planen). Det ble tatt en prøve av dette trekullstykket.

Klikkerthøyde over 0-punktet	4,29
Avlest	<u>0,49</u>
Høyde over 0-punktet	<u>3,80</u>

Mellom 17 m. og 18 m.-pele, 2 m. til venstre ble jorden innenfor et omtrent sirkelrunt område på vel indiam. plutselig meget løst. En kunne meget tydelig se grensen mellom det omkringliggende mørke askelag (se fot. 22) og den grålige, løse sand i gruben. Ikke tydelig var grensen senere da askelaget var gravet bort i

som var tung å grave i, og den usedvanlig løse grållige sanden. En kunne uten vanskelighet trykke en pel på ca. $\frac{1}{2}$ meters lengde ned med hånden i denne løse sammensett. Undersøkelser av den ble utsatt til hele askefordlaget i bunnen av sjakten var gjennomgått. Etter at overflaten var rensert slik at gruben trådte tydelig frem, ble det tatt et nivålement av grubens høyeste og laveste kant, to punkter som ligger omtrent rett overfor hverandre (se planen).

Nivålement 1.

Klikkerthøyde over 0-punkt	4,29
Avlest	<u>0,40</u>
Høyde over 0-punkt	<u>3,89</u>

Nivålement 2.

Klikkerthøyde over 0-punkt	4,29
Avlest	<u>0,52</u>
Høyde over 0-punkt	<u>3,77</u>

Når flintstykket nr. 1 ble det funnet tre andre som alle ble lagt inn på planen (flint nr. 2,3,4) og hvis høyde ble nivåleert.

	Klikkerthøyde	Avlest	Høyde over 0-punkt	
Stykke over 0-punkt				
Flintstkr. 2.	4,29	0,80	3,49	
"	3.	4,29	0,58	3,71
"	4.	4,29	0,70	3,59

Når sjaktens søndre vegg ble funnet et trekkulstykke (trekull nr. 2 på planen) som det ble tatt prøver av.

Trekullbit nr. 2. Nivålement.

Klikkerthøyde over 0-punkt	4,29
Avlest	<u>1,28</u>
Høyde over 0-punkt	<u>3,01</u>

For å få bedre plass ved utgravningen av gruben begynte vi en utvidelse av sjakten.

18. juli
Grubens ble undersøkt uten resultat. En kunne ikke tydelig som i overflaten følge grubens vegger ned-

over, da grubens sandimbold både ved sin lille koni-
stens og sin farve skilte sig sterkt fra sanden omkring.
(Pot. 23). Her overflaten lå en lille rot (av enor ?).
Den ble lægt inn på plømen og nivellert.

Nivellement av trerot i gruben.

Kilkerthøyde over 0-punkt	4,29
Avlæst	<u>0,58</u>
Høyde over 0-punkt	<u>3,71</u>

Her sjaktens søndre vegg ble funnet en større
samling trekulbitter, som syntes å tilhøre et enkelt
større trekulstykke. (Stort trekulstykke nr. 3 på plø-
men). Også her ble det tatt prøver og foretatt nivelle-
ring.

Nivellement av stort stykke trekul nr. 3.

Kilkerthøyde over 0-punkt	4,29
Avlæst	<u>1,16</u>
Høyde over 0-punkt	<u>3,13</u>

Dermed var hele den centrale del av hengen un-
dersøkt uten nevneverdig resultat. Det var heller intet
som tydet på at det var åpenne til å finne noe i den
øvrige del av hengen.

Langs søndre og nordre side av sjakten ble det
tatt nivellementer langs bunnen og langs overkanten av
det brungule sandlag.

Nivellement langs overkanten av det brungule
sandlag i søndre sjaktvegg.

Kilkerthøyde

Punkt	over 0-punkt	Avlæst	Høyde over 0-punkt
4	4,29	2,74	1,55
5	4,29	2,64	1,65
6	4,29	2,59	1,70
7	4,29	2,24	2,05
8	4,29	2,06	2,23
9	4,29	1,94	2,45
10	4,29	1,67	2,62
11	4,29	1,60	2,69
12	4,29	1,50	2,79
13	4,29	1,40	2,89
14	4,29	1,33	

Klikkerthøjde			
Punkt	over 0-punkt	Avlest	Højde over 0-punkt
15	4,29	1,08	3,21
16	4,29	1,80	3,49
17	4,29	0,75	3,56
18	4,29	0,74	3,55
19	4,29	0,47	3,82

Nivellement langs overkanten av det brungule sandlag i nordre sjaktvege.

Klikkerthøjde			
Punkt	over 0-punkt	Avlest	Højde over 0-punkt
4	4,29	2,38	1,91
5	4,29	2,20	2,09
6	4,29	2,05	2,26
7	4,29	1,80	2,49
8	4,29	1,58	2,71
9	4,29	1,37	2,92
10	4,29	1,20	3,09
11	4,29	1,05	3,26
12	4,29	0,85	3,46
13	4,29	0,75	3,56
14	4,29	0,66	3,65
15	4,29	0,58	3,71
16	4,29	0,47	3,82
17	4,29	0,43	3,86
18	4,29	0,38	3,91
19	4,29	0,36	3,95

Nivellement langs bunnen av nordre sjaktvege.

4	4,29	2,38	1,91
5	4,29	2,20	2,09
6	4,29	2,05	2,26
7	4,29	1,89	2,40
8	4,29	1,72	2,57
9	4,29	1,56	2,73
10	4,29	1,37	2,92
11	4,29	1,25	3,04
12	4,29	1,06	3,23
13	4,29	0,90	3,39
14	4,29	0,77	3,52
15	4,29	0,63	3,66
16	4,29	0,54	3,75
17	4,29	0,50	3,79
18	4,29	0,45	3,84
19	4,29	0,40	3,89

19. juli Bunnen av sjakten ble rensert og den nederste delen av veggene likeledes, slik at det gamle humuslaget med askejorden trådte tydelig fram.

Det ble deretter tatt et fotografi av sjaktens nordre vegg, hvor det gamle humuslag trådte særlig tydelig fram (fot. 24). På billedet kan laget følges som en tydelig markert stripe jevnt stigende innover mot øentrum, ca. 30-40 cm. over bunnen av sjakten.

Det videre arbeide ble deretter stillet i bero noen dager.

23. juli Det ble påbegynt en utvidelse av sjakten for om mulig å finne noe av interesse ut til sidene.

24. juli Askelaget i den indre delen av sjakten som var utvidet, ble gjennomgravet uten resultat. Grensen for den utvidete del av sjakten, se planen. Undersøkelsen av denne haugen ble dermed avsluttet.

Det ble altså intet funnet som kan gi en sikker datering av haugen. Det jernfykke, i regolen ikke mere enn 10 cm. dype askelaget med større og mindre trekulbiter og ansemlinger av benstumper og bensmuler viser jo en form for brandbegravelse som meget hyppig finnes i folkevandringstidsgraver. Selv om dette ikke i og for seg danner noe sikkert grunnlag for dateringen, har det allikevel en viss betydning sammenholdt med det faktum som vil framgå av avsnitt I: at alle tidligere funn fra Bjørntvedtgravfeltet, på en unntagelse nær, stammer fra Folkevandringstiden. Uten vanskelighet lar hele feltet seg plassere innenfor den tette rekke av store folkevandringstidsgravplasser som vi særlig finner i Sørlandets kystdistrikter, men også lenger inne i landet f.eks. på Kvje i Setesdalen.

Om selve haugen kan det da ikke sies noe annet enn at den er bygget på en liten naturlig høyde som i en viss utstrekning synes å være tildannet etter haugen for å gjibre denne større. På den høyeste del av den gamle bakken ser det ut til å ha vært brent et likfyll. Rester

rester ble spredd ut over bakken i et jevntykt lag. -- Dette laget dekker imidlertid ikke hele haugens grunnflate; ute i kantene (sml. fot. 15) framtrer laget som et mørkt humuslag uten innblanding av askejord.

Rent tilfeldig må selvsagt forekomsten av de fire flintsteinene være. De må ha ligget i jordoverflaten da haugen ble bygget som rester etter flinttilhugging i et tidligere tidsrom.

Gruben i centrum synes å ha hatt en temmelig regelmessig form med jevne vegger (sml. planen med tvær snitt). Jorden var som tidligere nevnt påfallende løs. Foruten den lille roten som nevntes ovenfor ble flere steder også funnet halvt oppløste tredeler. Det kunne selvfølgelig meget vel tenkes at det var gruben etter en trefrot, men en kan vel heller ikke se bort fra den mulighet at den på en eller annen måte har spillet en rolle under ikkbrenningen og haugsettingen.

III. Utgravningen av haug nr. 14.

18. juli

Da det ble klart at utgravningen av "Korpehaugen" sannsynligvis ikke ville gi noenverdige resultater, begynte vi forberedelsen til undersøkelsen av en mindre haug umiddelbart sydvest for den store. Haugen er ganske lav og er tilvokst med lyng og mindre nåleskog (fot. 39 og 40). Spor etter en eldre utgravning sås i form av en ikke særlig dyp sjakt som gikk inn fra nordvest. Haugen ble oppmålt og nivåert i løpet av dagen.

Det ble satt opp 5 rekker av peler med 5 peler i hver med en avstand mellom hver pel på 3 m. Pelen i rutenettets sydøstre hjørne ble valgt som 0-punkt.

Punkt	0-punkt. Haug 12.	Avlest	Høyde	
			Kjellerthøyde over	over 0-punkt
I 0	3,66	3,42		0,42
II 0	3,66	3,32		0,34
III 0	3,66	3,59		0,07
IV 0	3,66	3,62		0,04
0 3	3,66	3,34		0,32
I 3	3,66	2,85		0,85
II 3	3,66	2,48		1,18
III 3	3,66	2,65		1,03
IV 3	3,66	2,88		0,78
0 6	3,66	2,99		0,67
I 6	3,66	1,95		1,75
II 6	3,66	1,44		2,22
III 6	3,66	1,74		1,92
IV 6	3,66	2,41		1,25
0 9	3,66	2,59		1,07
I 9	3,66	1,50		2,16
II 9	3,66	1,97		1,69
III 9	3,66	1,24		2,42
IV 9	3,66	2,05		1,61
0 12	3,66	2,58		1,08
I 12	3,66	1,94		1,72
II 12	3,66	1,82		1,84
III 12	3,66	1,69		1,97
IV 12	3,66	2,07		1,59
0 15	3,66	2,80		0,86
I 15	3,66	2,69		0,97
II 15	3,66	2,39		1,27
III 15	3,66	2,67		0,99
IV 15	3,66	2,70		0,96

19. juli

På grunnlag av disse oppmålinger ble så planen av haugen tegnet og høydekoter innlagt (se planen). Etter denne er diameteren ca. 15 m. og høyden vel 2 m. Arbeidet med utgravningen av haugen begynte med at det ble stukket ut en sjakt i den sydøstre skråningen (se planen).

20. juli

Det viste seg snart at også denne haugen er bygget opp på en naturlig høyde, slik at det i virkeligheten er påfylt forholdsvis små masser av den tulsynelatende ganske store haugen. Under haugfyllen finnes den opprinnelige sandbalken i form av en rødlig-brun sand.

Omtrent i centrum, i den vrørte delen av haugen syd for den gamle sjakten, kom det til syne en liten steinrøys. Da denne ble undersøkt nærmere, ble det i røyrens sydvestre kant funnet en sterkt forrustet jerngjenstand, som dog lot seg ta opp uten å ødelegges. Det viste seg å være en nåkel av den vanlige folkevandringstids form. (R. 161). Funnstedet ble innmålt på planen (sml. foto 41) og nivellert.

Klikkerthøyde over 0-punkt	2,34
Avlest	<u>0,72</u>
Høyde over 0-punkt	<u>1,62</u>

I vollen rundt den gamle sjakten ble det funnet noen bensplinter (se planen).

Klikkerthøyde over 0-punkt	3,00
Avlest	<u>2,12</u>
Høyde over 0-punkt	<u>1,88</u>

Imne mellom steinene i røyren ble det flere steder funnet flekker av svart askejord og trekulbitter. Steinrøyren ble pussert og sjakten renset til fotografering. (Fot. 41 og 42). Steinene i røyren ble inntegnet på planen og en del av dem ble nivellert.

25. juli

Nivellering av en del av steinene i gravrøy-

Kilkerethøjde over 0-punkt	Avlæst	Højde
2,98	1,21	1,77
2,98	1,30	1,68
2,98	1,28	1,70
2,98	1,35	1,63
2,98	1,14	1,84
2,98	1,26	1,72
2,98	1,32	1,66
2,98	1,30	1,68
2,98	1,18	1,80
2,98	1,20	1,78
2,98	1,34	1,64

Stenene i røysen ble knustet ut og jordlaget under røysen ble gjennomgravet. Under dette fantes et lite sammenhengende lag av saksjord i røysens sydvestlige kant. Det ble innlagt på planen og nivellert.

Kilkerethøjde over 0-punkt 2,65
 Avlæst 1,11
 Høyde over 0-punkt 1,54

Til slutt ble det tatt et bunn-nivellément langs linjen II 0.

Punkt	Kilkerethøjde over	
	0-punkt	Avlæst
3	2,98	1,90
4	2,98	1,76
5	2,98	1,61
6	2,98	1,53
7	2,98	1,47
8	2,98	1,42
9	2,98	1,40
10	2,98	1,43

Dermed ble undersøkelsen avsluttet.

IV. Utgravningen av haug nr. 2.

(Den store haugen bak sanatoriet).

11 juli

Den nordligste av de tre storhaugene på Björn-tvedtgravfeltet ligger inne i tett nåleskog et par minutters gang fra sanatoriet (se overreiktsplanen) og er ikke synlig før en kommer i dens umiddelbare nærhet. Skråningene er tett tilvokset med smågran og småfuru og en del løvtrær. På vestsiden, et stykke oppe i skråningen, gikk det før utgravningen inn en ikke særlig dyp sjakt til midten av haugen. På nord- og østsiden kunne en meget tydelig følge en grøft langsmed foten av haugen. (Se planen, snitt A., som tydelig viser hvordan grøften er gravet ut i den opprinnelige bakken for å gjøre haugens skråninger lengre). Haugen med grøften syntes å være et så velbevart og karakteristisk anlegg at vi allerede tidlig under utgravningen begynte en oppmåling og nivåering av det uten hensyn til en eventuell senere undersøkelse. Utgravningens gang førte imidlertid med seg at det også ble ønskelig å beskjerfette seg nærmere med denne haugen, som var en av de ikke mange haugene på feltet som så så vidt urørt ut at en utgravning kunne ventes å gi resultater.

Ved oppmålingen brukte vi det samme system som tidligere. Det ble satt opp 9 rekker av pelor med 9 peler i hver, avstanden mellom hver pel 5 m. Oppsettningen av pelene fortsatte også den følgende dag.

12. juli

Da en på grunn av skogen ikke kunne få fatt noe fotografi som på en tilfredsstillende måte viste haugens kontur med grøften ved foten, ble det malt en akvarell av Oldsaksmalingens tegner, fru Mary Storm. Akvarellen ble senere fotografert. (Fot. 1). Det ble også tatt et bilde av haugens sydlige skråning med den gamle sjakt. (Fot. 2.).

13. - 16. juli

Vi begynte nivåeringen og fortsatte med denne de følgende dager. Som 0-punkt ble valgt pelen i rekkens sørvestre hjørne.

Nivelleringen av punktene 1 rutemetret.

Punkt	Kikkert-høyde over 0-punkt	Avlest	Punktets høyde over 0-punkt
Stand- punkt 1.	3,76	kikkert- høyde 1,12	2,64
I 0	3,76	2,80	0,96
II 0	3,76	1,60	2,16
III 0	3,76	0,98	2,78
IV 0	3,76	0,88	2,88
V 0	3,76	1,06	2,70
VI 0	3,76	1,40	2,36
VII 0	3,76	1,84	1,92
VIII 0	3,76	1,25	2,51
0 5	3,76	3,50	0,26
I 5	3,76	2,05	1,71
II 5	3,76	0,80	2,96
III 5	3,76	0,00	3,76
0 10	3,76	2,86	0,90
I 10	3,76	1,11	2,65
0 15	3,76	2,30	1,46
I 15	3,76	0,42	3,34
Stand- punkt 2.	4,78	kikkert- høyde 1,20	3,58
0 20	4,78	3,07	1,71
0 25	4,78	3,20	1,58
0 30	4,78	3,32	1,46
0 35	4,78	3,85	0,93
0 40	4,78	4,14	0,64
I 40	4,78	3,62	1,16
I 35	4,78	2,40	2,38
I 30	4,78	1,95	2,83
I 25	4,78	1,23	3,55
I 20	4,78	1,03	3,75
Stand- punkt 3.	4,62	kikkert- høyde 1,10	3,52
II 40	4,62	2,70	1,92
II 35	4,62	1,65	2,99
III 40	4,62	2,18	2,44
III 35	4,62	0,95	3,67
IV 40	4,62	1,57	3,05
IV 35	4,62	0,95	3,67
V 40	4,62	2,10	2,52
V 35	4,62	1,20	3,42
V 30	4,62	0,30	4,32
VI 40	4,62	2,59	2,03

Punkt	Kalkerehøyde over 0-punkt	AVlest	Punktets høyde over 0-punkt
Stand- punkt 3.	Kalkert- høyde 4,62	1,10	5,52
VI 35	4,62	2,11	2,51
VI 30	4,62	1,35	5,29
VI 25	4,62	0,90	5,72
VII 40	4,62	2,97	1,65
VII 35	4,62	2,72	1,90
VII 30	4,62	2,29	2,35
VIII 40	4,62	2,25	2,39
VIII 35	4,62	2,68	1,94
Stand- punkt 4.	Kalkert- høyde 4,72	1,20	5,52
VIII 30	4,72	3,15	1,57
VIII 25	4,72	5,14	1,58
VII 25	4,72	2,08	2,64
VIII 20	4,72	3,17	1,55
VII 20	4,72	2,16	2,56
VI 20	4,72	0,70	4,02
VI 15	4,72	0,92	3,80
VII 15	4,72	2,04	2,68
VIII 15	4,72	3,27	1,45
VIII 10	4,72	3,09	1,65
VII 10	4,72	2,22	2,50
VI 10	4,72	1,26	3,46
VIII 5	4,72	3,11	1,61
VII 5	4,72	2,70	2,02
VI 5	4,72	1,75	2,97
V 5	4,72	1,05	3,67
IV 5	4,72	0,55	4,19
V 10	4,72	0,00	4,72
Stand- punkt 5.	Kalkert- høyde 9,52	1,32	8,40
II 10	9,52	5,20	4,32
II 15	9,52	3,91	5,61
II 20	9,52	2,80	6,72
II 25	9,52	3,66	5,86
II 30	9,52	5,20	4,32
III 30	9,52	4,20	5,32
III 25	9,52	1,90	7,62
III 20	9,52	0,69	8,85
III 15	9,52	1,51	8,01
III 10	9,52	3,98	5,54
IV 10	9,52	3,12	6,40
IV 15	9,52	2,01	7,51
IV 20	9,52	1,04	8,48
IV 25	9,52	2,21	7,31

Punkt	Kikkert-høyde over 0-punkt	Avlest	Punktets høyde over 0-punkt
Stend- punkt 5.	Kikkert- 9,52 høyde	1,32	8,40
IV 30	9,52	4,31	5,21
V 25	9,52	3,98	5,54
V 20	9,52	3,56	5,96
V 15	9,52	4,02	5,50

Den ytre kant av grøften rundt haugen fremtrer i terrenget som en lav voll, hvis rygg ble merket ved en rekke peler (a-1 på planen). Også disse punktene ble nivellert.

Punkt	Kikkert-høyde over 0-punkt	Avlest	Punktets høyde
a	3,39	0,52	2,87
b = VIII 0	-	-	2,51
c	3,39	1,18	2,21
d	3,39	1,38	2,01
e	3,39	1,47	1,92
f	3,39	1,48	1,91
g	3,39	1,50	1,89
h	3,39	1,38	2,01
i	3,39	1,27	2,12
j	4,02	1,58	2,44
k	4,02	1,84	2,78
l	4,02	0,95	3,07

På grunnlag av disse nivelleringer ble så høyde-
kåtene inntegnet på planen. Oppmålingen viste at haugens
diameter nå ansåes til å være ca. 45 m., Høyden er nær
tuppå 9 m. regnet fra 0-punktet i sydvestre sikrning.

19. juli
Undersøkelsen av haugen begynte med utstikkingen
av en sjakt i haugens søndre sikrning, som med åkende
20 - 25 juli
bredde ble ført innover mot centrum. (se planen og fot.5).

24 juli
Med sjakten var vi nå kommet inn til de tørre lag
i midten av haugen. Temmelig nær overflaten ble funnet
en semling bærstumper. Funnstedet ble innlagt på planen
og høyden nivellert.

Kikkert-høyde over 0-punkt	9,48
Avlest	2,38
Høyde over 0-punkt	7,20

25 - 28. juli Sjakten ble utvidet i centrum av haugen og etter hvert ført dypere ned.

29. juli Noe lengre inn i sjakten og likeom benstumpene i haugens breste lag, ble det funnet en kniv som tll tross for at den er en del forrustet, med sikkerhet kan sees å være av en type som er helt vanlig i folkevandrings tiden (N.145). Sammenlignvis ligger hverken benstumpene eller kniven i det opprinnelige lete, men er kastet tll side under gravningen av den gamle sjakten. Funnstedet ble innlagt på planen og høyden målt i forhold tll pel III 15.

Punkt III 15's høyde over 0-punkt	8,01
Knivens funnsted	<u>0,93</u>

Knivens høyde i forhold tll 0-punktet på 7,08 m.

Det ble etter dette lite sannsynlig at en ville komme over et urørt gravanlegg. Dette skulle da også bli bekreftet ved den videre utgravning som ikke brakte noe av interesse for dagen.

30. juli At den sentrale del av haugen ikke var urørt, frenglik også av jordmassene. Det kunne ikke påvises bestemte lag eller avleiringer slik som det tydelig kunne sees i den storhaugen som først ble utgravet. Svarte flekker av gammel humusjord og små trekklibiter lå spredt i jordmassene over hele sjakten. Forelsbly kunne vi heller ikke se noe som tydet på at vi var kommet ned tll den gamle bakens overflate. Vi besluttet derfor å gå dypere ned og samtidig utvide sjakten.

31. juli Ca. 4 m. under toppen av haugen kom vi tll slutt ned på et tykt askelag, hvor under det lå urørt sand. Vi begynte utvidelse av sjakten.

1.2.3.august I løpet av disse dagene ble sjakten utvidet tll denflik den størrelse som den helt opptrukne linje på planen antyder.

5.august Utvidelsen av sjakten var da ferdig. Vi fortsatte deretter å grave i dybden i den indre kretsformede del av sjakten for å kunne frillegge helt det askelaget

som vi tidligere hadde konstaterert her.

6-7 august

Dette arbeide fortsatte også de følgende dager.

8. august

Sjakten var da ført helt ned til bunnen med aske-

laget. For å kunne konstatere dybden av det urørte sand-
lag under askelaget også i den ytre delen av sjakten,
hvor vi hittil ikke hadde gått ned til bunnen, ble det
gravet en grøft langs sjaktens nordre vegg ned til sand-
laget.

9. august

Grøften langs nordre, ytre sjaktvegg ble fjenn-
ongravedet. Bunnlaget i den indre delen av sjakten viser
seg ikke å være et egentlig askeleg, men et lag med
brent sand og trekulbiter, blannet med vanlig jord. I
søtt nord-syd i den innerste delen av sjakten viste
det seg at laget tiltok i tykkelse etterom det fulgte
den opprinnelige overflaten etterom denne skrånte nord-
over, slik at det laget ved nordre sjaktvegg var 60 cm.
tykt, mens det ved søndre bare var 10 cm. (se skisse 6
og fot. 6). Derimot ørtok det i tykkelse nærmere sjakt-
inngangen. Fot. 5. viser hvordan laget tydelig skiller
seg ut fra hangfyllen over og det urørte, opprinnelige
sandlaget under.

Da bunnlaget var fjernet, og bunnen av sjakten
ble rensset, kom det nærmere sjaktinngangen til syne et
omtrent kretsformet lag bestående av en meget lys, grå-
lig jordart som skilte seg sterkt ut fra bunnlaget som
låg over. Den videre undersøkelse ble forsinket av en del
res i sjaktveggen, og det tok et par dager før sjakten
påny var rensset.

10-11. august

12. august

Først nå kunne det tidligere nevnte lyse jord-

lag undersøkes (se planen og fot. 7). Diameteren er ca.
1,60 m., tykkelsen gjennomsnittlig ikke mere enn ca. 10
cm. Det ble fjennongravedet uten resultater.

Lengs med linjen IV 0 - IV 40 ble det i sjakten
tatt et par måll til bestemmelse av bunn-nivået.

III 10, høyde over 0-punkt 5,54

IV 7, bunnivået i grøften langs nordre
sjaktvegg ÷ 2,10

IV 7, høyde over 0-punkt 3,44

IV 25 höjde over 0-punkt	7,31
<u>IV 23 bunn-rivået i sjakten</u>	<u>+ 3,79</u>
IV 23 höjde over 0-punkt	3,52 m.
III 10, höjde over 0-punkt	5,54
IV 15, bunnen i ytre del av sjak- ten (Innsenssjakten)	+ 0,80
IV 15, höjde over 0-punkt	4,74

Derefter ble utgravningen og dermed under-
søkelsen av Bjørntvedfeltet avsluttet.

O s l o 1 mars 1941.

Søren Marsfrøender.

Katalogbeskrivelse

over

Funnene fra Bjørntvett (gmr. 21), Solm s. og pgl., Telemark,
fremkomme t ved undersøkelser 1/7 - 5/8-1941 foretatt

av

Sverre Harstrender.

Gravfunn fra folklevandringstid fra haug nr. 2. (sml. kart over
gravfeltet i timberetning).

- a) Kniv av jern som Rygh 145, en del forrustet. Det
ytterste av odden er brutt av. Den synes dog ikke
å ha hatt noen avsats mellom tange og blad som ty-
peeksemplaret.
Lengde 12,5 cm., bladets største bredde 1,7 cm.
- b) Samling brente ben.

Gravfunn, antagelig fra eldre jernalder, fra haug nr. 12 ("Korpe-
haugen").

- a) Samling av til dels ganske store stykker treknill.
- b) Noen ganske få benstumper.
- c) Del av en hestetann.
- d) En liten beklump.
- e) 4 stkr. Flint, hvis tilstedeværelse antagelig er helt
tilfeldig. 2 av dem viser spor etter bearbeidelse.

Gravfunn fra folklevandringstid, fra haug nr. 14.

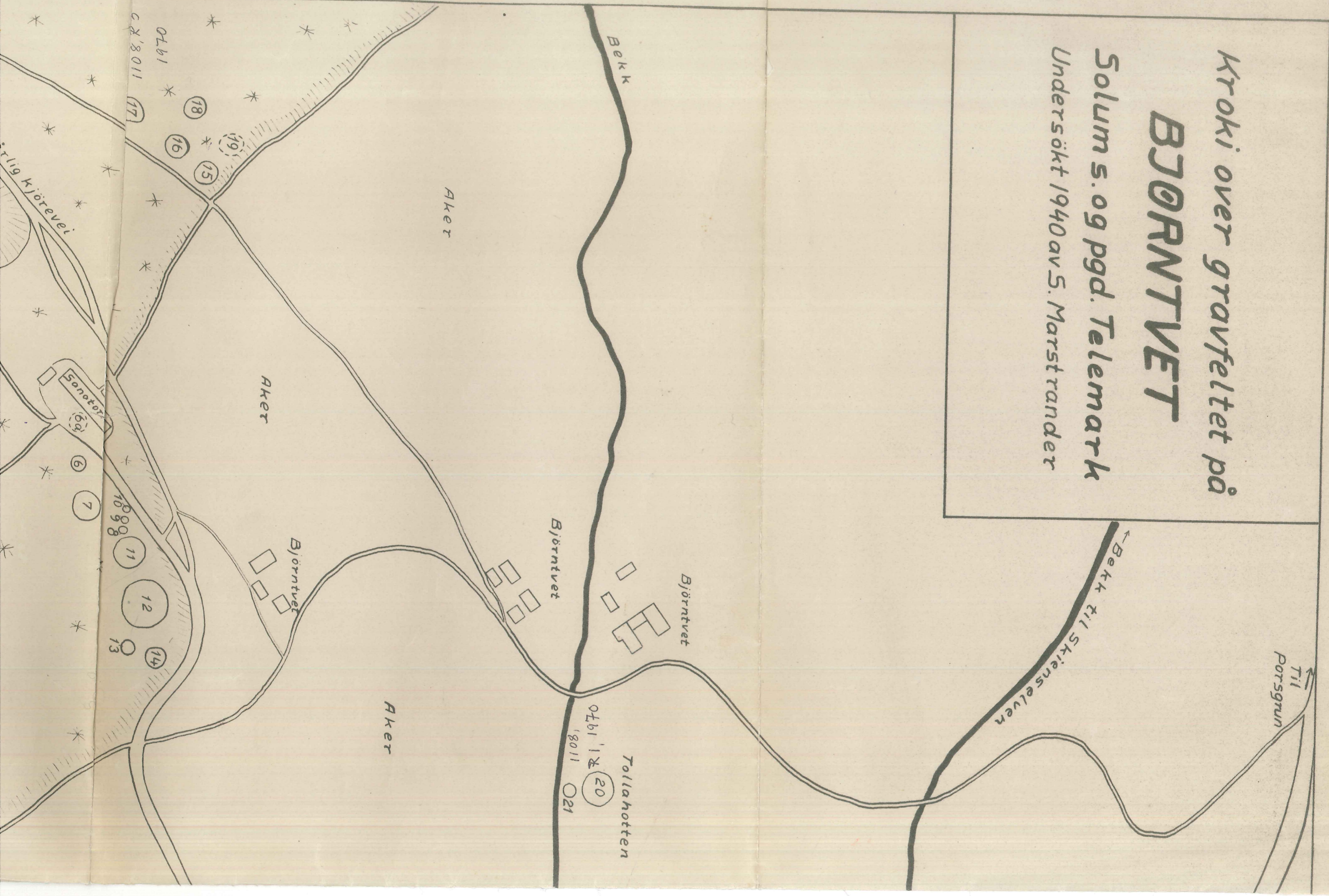
- a) Nøkkel av hovedformen Rygh 161, men uten balle og
ring i den ene ende som typeeksemplaret. Den er sterkt
forrustet. Ved opptegelsen brakk den i to deler.
Lengde 15,2 cm., største bredde 2,8 cm.
- b) Samling brente ben.

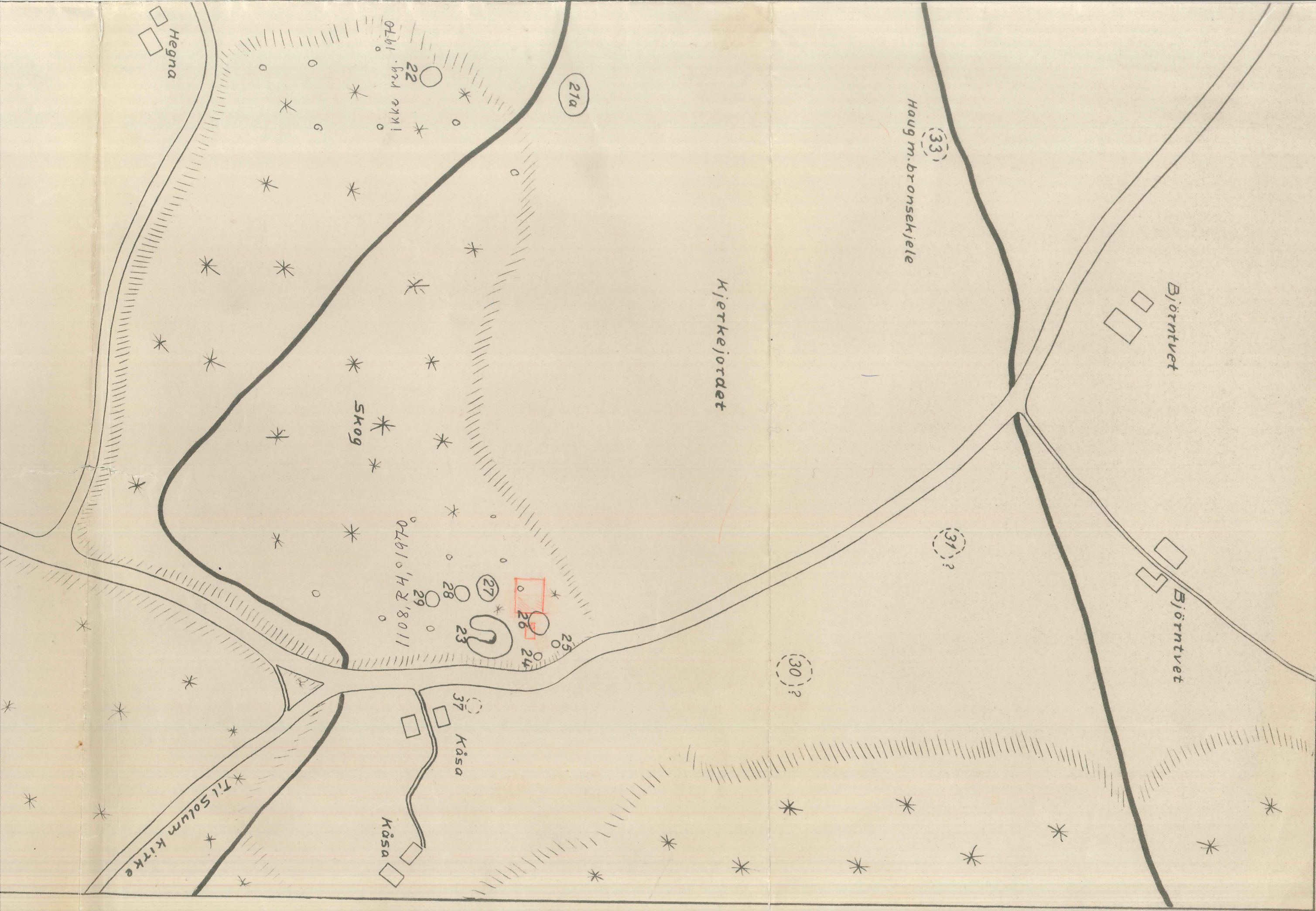
Ifølge avtale med konsul H. H. Holta (brev av

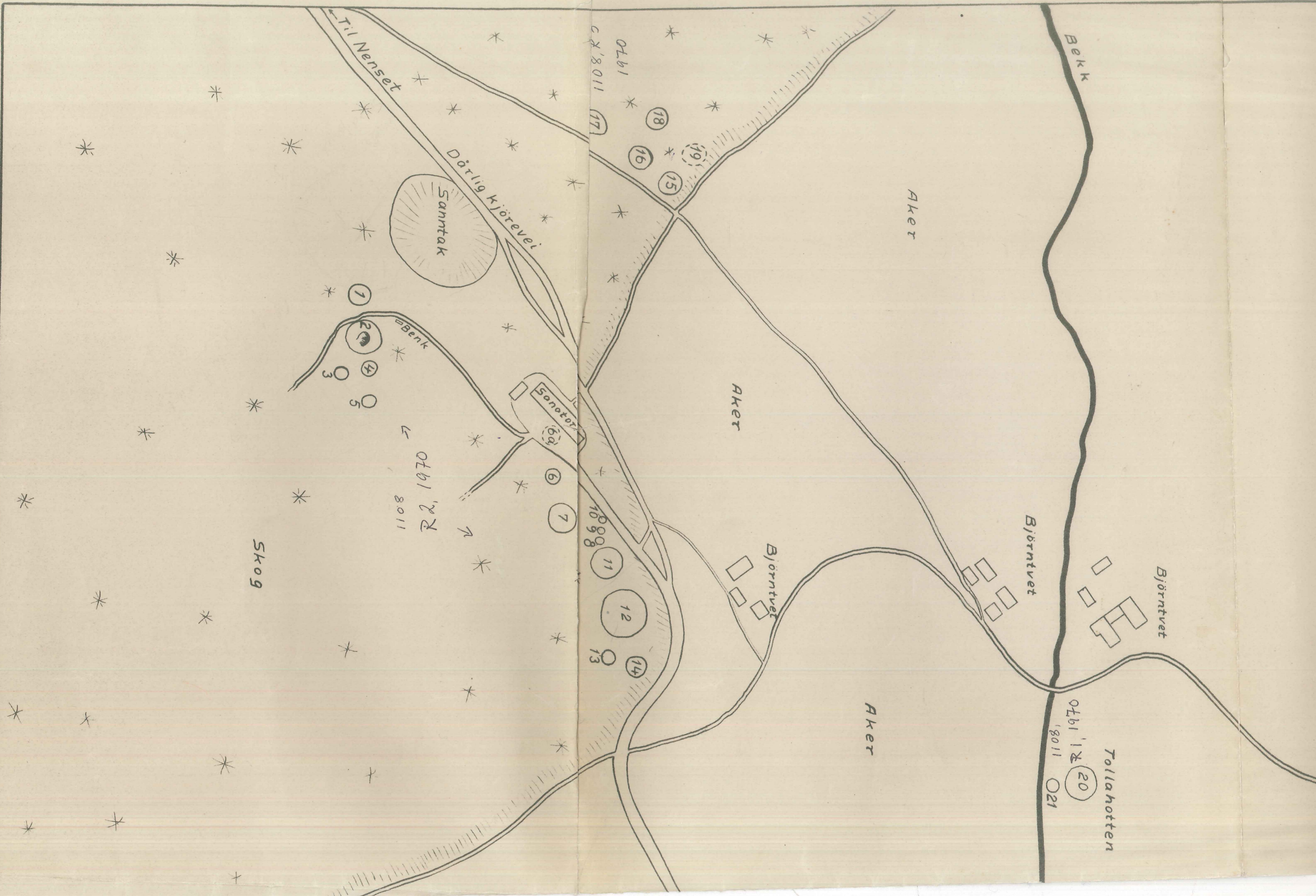
23/11-1939 fra konsul Holta til Oldsakemalingen) overlates funnene

til fylkesmuseet for Telemark og Grenland.

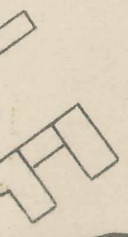
Kroki over gravfeltet på
BJØRNTVET
Solum s. og pgd. Telemark
Undersøkt 1940 av S. Marstrand

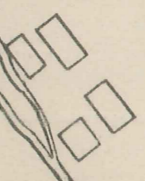
Bjørntvet

Tollahotten

0761 12 (20)
18011 021

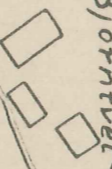
Bjørntvet

Aker

Aker

Bjørntvet

Aker

1098

0761
C.N. 8011

(17)

(18)

(16)

(15)

(19)

(6)

(7)

(11)

(12)

(13)

(14)

R2, 1970

8011

Bekk

Sanntak

Sanntak

Skog

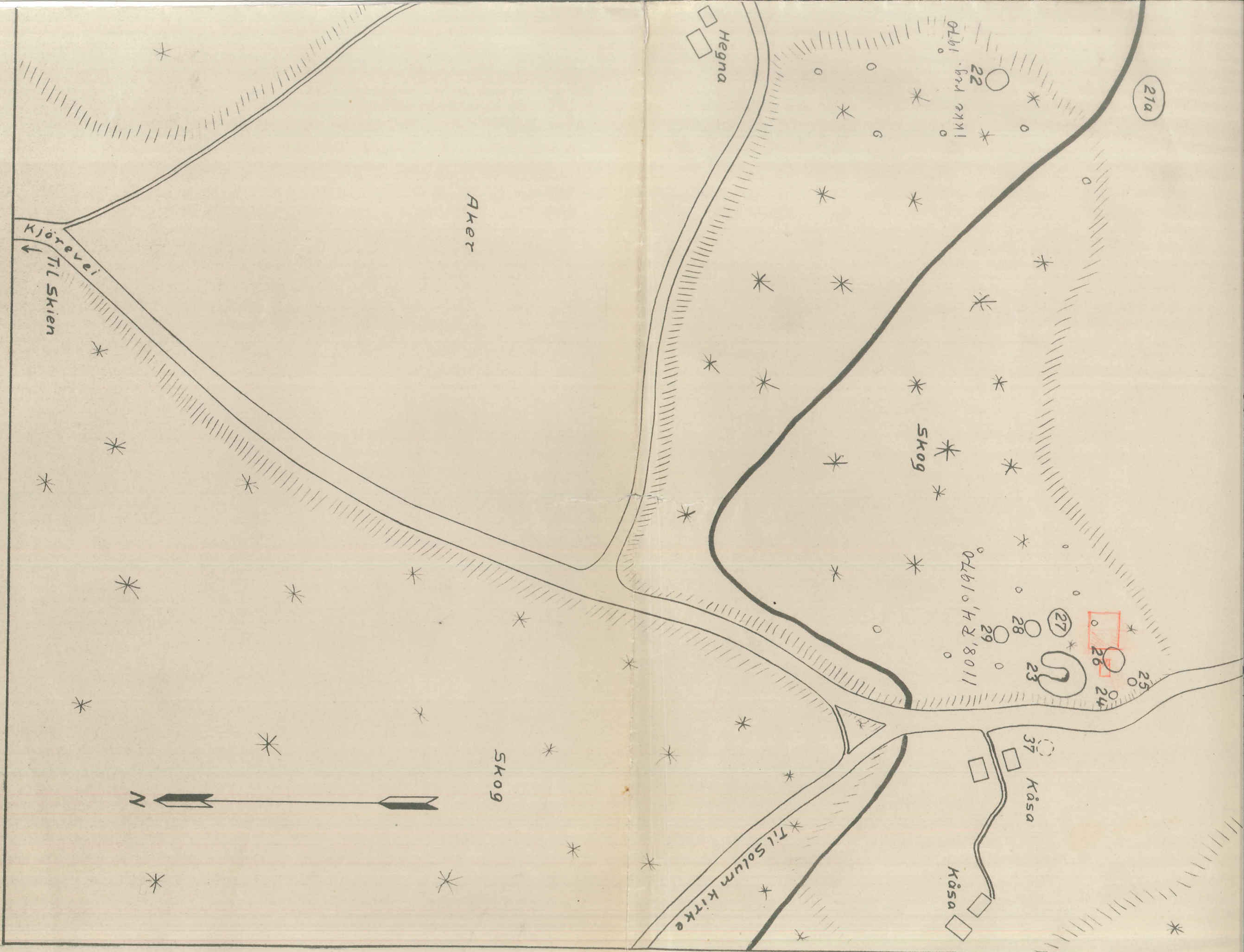
(1)

(2)

(3)

(4)

(5)

Kjøtevei
Til Skien

Aker

Skog

Til Solum kirke

Hegna

Skog

Kåsa

Kåsa

21a

02610'42'8011

22

27

23

37

Kåsa

Kåsa

24

25

28

29

26

23

